

“MEN” KONSEPSIYASINING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK TAHLILI

D.Qarshiboeva- JDPU, Umumiy psixologiya kafedrası o‘qituvchisi

S.Amrullayeva- JDPU, Amaliy psixologiya yo‘nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: “Men” konsepsiyasi bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar, U.Jeyms tomonidan ajratilgan 2 aspektlar, “Men” borasidagi konsepsiyalar, K.Yungning Personasi, E.Berns iyerarxiyasi, “Men” ustanovkasi, Z.Freyd psixoanalizida “Men”ning tasniflanishi.

Kalit so‘zlar: Refleksiya, personal identivlik, sublimatsiya, Id («U»), Ego («Men»), Superego («Oliy Men»), «Individual «Men», haqiqiy “Men”, empirik “Men”.

“Men” konsepsiyasini o‘rganish sohasida tadqiqot olib boradigan mutaxassislarning aksariyati o‘z tadqiqotlarining asosiy yadrosi sifatida G.Olport, S.Meddi, Uilyam Jeyms kabi psixologlarning nazariyalariga tayanadi. Ulardan biri U.Jeymsning shaxs nazariyasida shaxs «Men»i haqidagi fikrlarini to‘liq ifodalay olgan, desak bo‘ladi. U. Jeyms shaxs «Men»iga xos ikki aspektni ajratib ko‘rsatdi: empirik «Men» va haqiqiy «Men». Empirik «Men» inson nimaniki «o‘zimizni» deb atay olgan barcha narsalar yig‘indisidir. Uning ichiga:

- Material «Men» — o‘z ichiga shaxsning tana tuzilishi va shaxsan uning o‘zigagina tegishli bo‘lgan barcha narsalarini oluvchi «Men» bo‘lsa;
- Ijtimoiy «Men» — shaxsdagi uning atrofida tan olgan «Men», har bir shaxsni o‘zi haqida uning atrofida tan olgan fikri qiziqtiradi, albatta. Demak, shaxsning atrofida qancha alohida ijtimoiy guruhlar mavjud bo‘lsa, uning uchun shuncha ijtimoiy «Men»i mavjud bo‘ladi;
- Psixik «Men» — individning ijtimoiy muhitda uning kimligini namoyon qilishiga yordam beruvchi qobiliyat va iqtidorlarining yig‘indisi hisoblanadi;
- Haqiqiy yoki axloqiy «Men» — shaxsning o‘zini anglashi, o‘z-o‘ziga baho berishi doirasidan iboratdir.

Zamonaviy psixologiyada bunday «Men»ni shaxsning markaziy bo'g'ini sifatida qaraladi va «Men» konsepsiya (bu ilmiy atama fanga amerikalik psixolog K.Rodgers tomonidan kiritilgan) tushunchasi orqali ifodalanadi. U.Jeymsning tasvirlashicha, shaxsning ijtimoiy «Men»i ijtimoiy psixologik nazariyalar orasida uzoq vaqtdan beri va ko'p o'rganilgan mavzudir. Sotsiolog olimlardan biri Charlz Kuli «Shaxs oynasi» tushunchasini ishlatgan bo'lib, bu orqali shaxs atrofidagi odamlarning unga nisbatan berayotgan bahosi va fikriga aynan oynaga qaraganday qaraydi, degan fikrni asoslagan. J.G. Midning fikricha, shaxsning o'zini anglashi uning ijtimoiy munosabatlarining hosilasi bo'lib, bu jarayonda u o'ziga tashqi tomondan, go'yoki obyektga qaragandek qarashni o'rganadi. Shuni alohida qayd etish kerakki, bunda atrofda butun bir ijtimoiy guruh yoki jamoa a'zolarining fikri — jamoaviy ustanovka sifatida rol o'ynaydi. Aynan shu holat tufayli biz o'zimizni boshqalar qanday ko'rsa o'shanday ko'rishga o'rganamiz, o'zimizga boshqalar ko'zi bilan qarashga o'rganamiz. Lekin o'sha jamoadan aynan kimningdir fikri nima uchundir bizga ko'proq ta'sir ko'rsatadi, degan savol barchani qiziqtiradi. Bu savolga javob aynan jamoa a'zolarining barchasi ham biz haqimizda bir xilda fikr yuritmasligi va bizga bir xilda baho beravermasliklari bilan bog'liqdir. Bundan tashqari atrofda gilarining fikrini inobatga olishimizda qanday omillar rol o'ynaydi, degan savol ham muhimdir. Dastlabki omil sifatida fikrlarni qabul qiluvchining yoshi muhim rol o'ynaydi. Masalan, bolalar uchun ota-onasi, o'qituvchisining fikri muhimdir. Katta yoshdagilar uchun esa oila a'zolaridan biri, do'sti, hamkasbi kabilar ta'sir ko'rsatuvchi shaxs bolishi mumkin. Bu borada jins xususiyati ham o'ziga xos ahamiyatga ega.

Karl Yungning ta'kidlashicha, shaxs psixikasi tuzilishida himoya qismi mavjud va u Persona deb ataladi. Ana shu Persona shaxsning haqiqiy «Men»i va Yolg'on «Men»i o'rtasida muammolarni keltirib chiqaradi. K. Yungning fikricha, Persona, o'ziga xos niqobga ega bo'lib, shaxs jamoatchilik bilan munosabatlarda o'zining haqiqiy «Men»inini yashirish maqsadida shu niqobni taqib oladi. Buning natijasida shaxs o'zining asl basharasini har doim ham va barcha ijtimoiy guruhlar oldida ham namoyon etavermaydi, natijada uning aslida qandayligini atrofda gilar

bila olmaydi. K. Yungning taxmin qilishicha, Persona — bu jamiyat va shaxs o'rtasidagi hamkorlikdir. Uning maqsadi — shaxsning haqiqiy «Men»ini yashirgan holda boshqalarda yaxshi taassurot uyg'otishdan iboratdir. Ko'pincha shaxs o'zining asl holati bilan Personani chalkashtirib yuboradi. Bunday holda «Men» ham Persona bilan aralashib ketadi, shaxs esa ijtimoiy muhit oldida rol o'ynovchi yolg'onchi mavjudodga aylanib qoladi. Boshqacha qilib aytganda, shaxs o'zini o'z niqobidagi holati bilan chalkashtirib yuboradi. K.G.Yung bunday holat individning o'z-o'zini anglashiga xavf solishini ko'rsatib beradi. Shaxs «Men»ining tuzilishiga doir turli xil yondashuvlar mavjud bo'lib, ular orasida eng ko'p tarqalgani, o'z ichiga «Men»ning uch tarkibini qamrab oladi: kognitiv (o'zi haqida bilimlar), emotsional (o'z-o'ziga baho) va xulqiy (o'ziga munosabat).

R. Bernsning «Men» konsepsiyasi R. Berns «Men» konsepsiyasining differensiyalashgan tizimini taklif qiladi. Unga ko'ra «Men» konsepsiyasining asosini o'ziga yo'nalganlik ustanovkalari tizimi tashkil etadi. «Men» konsepsiyasi strukturasining asosiy komponentini quyidagi ustanovkalar tashkil qiladi: kognitiv; emotsional; xulq-atvor. R. Berns «Men» konsepsiyasining ierarxik (ketma-ketlik bilan bir-biriga teng bo'ysundirish usuli) tizimi ko'rinishida «Men» konsepsiyasi cho'qqisiga erishib, o'z-o'zini anglashdagi imkoniyatlar chegarasini ochib berdi. R. Berns «Men» konsepsiyasi elementlarini quyidagicha tasniflagan: a) «Men» — anglovchi; b) «Men» — obyekt. U «Men» konsepsiyasini insonning o'ziga nisbatan ustanovkalarining yigindisi deb tushuntiradi. U buni ikki komponentga boladi, bu komponentlar o'zaro bog'liq bo'lib, quyidagicha izohlanadi: o'ziga baho berish yoki o'zini qabul qilish — «Men — anglovchi» — «Men» obrazi bilan bogliq bo'lib, bu esa o'z navbatida «Men obyekt» bilan bogliq boladi. R. Berns o'ziga yo'nalganlik ustanovkasini 3 ga boladi: — real (haqiqiy) «Men» ustanovkasi — bu individning o'z aktual qobiliyatlarining rolini qanday bo'lsa shundayligicha qabul qilishi; — oynadagi «Men» ustanovkasi; — kelajakdagi «Men» ustanovkasi. R. Bernsning ierarxik tizimidagi eng quyi pog'onada «Men» konsepsiyasining keyingi aspektlari joylashgan. Bular: ijtimoiy men; ma'naviy men; jismoniy men. R. Berns nazariyasida

jismoniy men aspekti boshqa elementlarga nisbatan zaifroq ochib berilgan. R. Berns bo'yicha «Men» va uning ijtimoiy psixologik mohiyati quyidagicha talqin qilinadi:

Ideal yoki bo'lishi mumkin bo'lgan «Men». Shaxsning «Men» konsepsiyasi uning ayni paytdagi xarakterlovchi «Men» tizimlarini emas, balki shaxs bo'lishi mumkin bo'lgan yoki bo'lishni istagan «Men»larni o'z ichiga ham oladi. Amerikalik psixolog tadqiqotchi J. Markus va uning hammualliflarining fikricha, bo'lishi mumkin bo'lgan «Men» o'z tarkibiga shaxs bo'lishni istagan tasavvurlar — badavlat, yoqimtoy, sevimli «Men»larni oladi¹. Bo'lishi mumkin boigan «Men»ning ichiga shaxs bolishdan qo'rqadigan «Men»lar ham kiradi — ishsiz «Men», «ikkinchi» Men, yoqimsiz «Men». Bo'lishi mumkin boigan «Men» shaxsni har doim ma'lum maqsadlarga erishishga undaydi: bu maqsadlarga erishilgandan so'ng, shaxs o'zi intilgan hayotni ko'rishga muyassar bolishi mumkin. Ijtimoiy «Men»ning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. «Men» konsepsiyasi ijtimoiy psixologiyadagi tadqiqotlarning asosiy predmetiga aylandi, chunki u jamiyatdagi ijtimoiy fikrlarni tashkil etadi va shaxsning xulq-atvorini boshqaradi

Djennifer Kroker va Konn Volfning fikricha, yuqorida ko'rsatilgan sifatlar haqiqatdan ham o'zini hurmat qilish, o'zi bilan g'ururlanish uchun muhim ahamiyatga ega. «Bir odam o'zini hurmat etish uchun faoliyatidagi muvaffaqiyat va tashqi ko'rinish kerak bo'lsa, ikkinchisi uchun Xudoning suyukli bandasi ekanligini va u axloq me'yorlarini buzmagani bilish muhimroqdir». Demak, agar birinchisiga o'zini aqlli va chiroyli bo'lishni o'rgatishsa, ikkinchisini esa, o'zini odobli odam deb his etishga o'rgatgan taqdirda, u o'zini hurmat qiladi. Lekin Djonatan Brayn va Keyt Dattonlar o'zini hurmat etish masalasiga o'zgacha yondashadilar, ular fikricha, sabab va oqibatning o'mini almashtirish lozim. Agar odamlar umuman o'zlarini qadrlashsa, ular o'zlarining tashqi ko'rinishini, o'zlarining qobiliyatlarini ham qadrlaydilar. Shaxsning o'zini anglashida ijtimoiy muhitning ta'siri qurilishi jihatidan psixologlar shartli ravishda to'rt o'zaro bog'liq tomonlarni ko'rsatib o'tadilar:

1. O'z-o'zini bilishi.
2. O'z-o'ziga munosabat.

¹ (Marcus et al., 1989; Marcus & Nurius, 1986)

3. O‘z-o‘zini his qilish.

4. O‘z-o‘ziga ta’sir.

Demak, o‘z-o‘zini bilish asosidagi o‘zlikni anglash, umuman olganda, o‘z-o‘zini boshqarishga, tarbiyalashga olib borishi mumkin ekan. Lekin bunda o‘z-o‘ziga munosabatning rolini ham nazardan qochirmaslik kerak. Shuning uchun o‘zlikni anglashning turli qirralari o‘z-o‘zini boshqarish va tarbiyalashga nima bera olishi mumkinligini ko‘rib chiqamiz. O‘zlikni anglashning qiymatli tomoni bo‘lgan o‘z-o‘ziga munosabat insonni o‘zga shaxs sifatida munosabatda bo‘lishini nazarda tutadi. U birinchi navbatda, shaxsning yo‘nalganligi (maqsadlari, ideallari, ehtiyojlari, qiziqishlari)ni, qadriyatlar ma’naviy qiymatlarga yo‘nalishi, o‘ziga talabchanligi, o‘zini ifoda qila olishini o‘z ichiga oladi. O‘zlikni anglashning barchasi o‘z hissiyotlari va fikrlari, xatti-harakatlarini boshqarishga, asoslashga, o‘z-o‘zini tarbiyalashda u yoki bu darajada namoyon bo‘ladi. O‘zlikni anglash va o‘z-o‘zini boshqarishning o‘zaro aloqasi va o‘zaro bog‘liqligini quyidagi chizma tarzida tasavvur qilish mumkin: O‘z-o‘zini anglash — bu umuman olganda, shaxs «Men» obrazining hosil bo‘lishi demakdir. Ko‘pchilik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, «Men» obrazi insonda tez hosil boimaydi, balki butun umri davomida ijtimoiy ta’sirlar natijasida yuzaga keladi.

Refleksiya «Men» obrazi egasining ongiga taalluqli jarayondir. «Men» obraziga doir bir qancha nuqtayi nazarlar mavjud bo‘lib, bulardan eng ko‘p tarqalgani quyidagi uch komponent bo‘lib, bular:

1. Bilish komponenti (o‘zini bilish).
2. Emotsional komponent (o‘z-o‘zini baholash).
3. Axloqiy komponent (o‘ziga munosabat).

Insonning o‘z-o‘zini anglashi borasida ko‘pgina olimlar ilmiypsixologik tadqiqot olib borganlar. Masalan, D. Mill «Men» konsepsiyasini xotira bilan boglagan boisa, V. Vundt «Men»ni insonni shaxsiy hissiyotlari bilan boglagan. I.S.Kon o‘zining «Men»ning yaratilishi» nomli asarida bu fikrlarni tahlil qilib, «inson avvalo kishining diqqat-e’tiborini o‘ziga qaratadigan sifatlarini anglaydi» deydi. D. Midning fikricha, o‘z-o‘zini anglash bu — birgalikdagi faoliyati tufayli birlashgan odamlarning ko‘zi bilan o‘ziga boqishdir. A.N. Leontev o‘z-o‘zini anglashda ijtimoiy

faoliyatning roli haqida fikrlab, shunday deydi: «Individual «Men» o'zining tarkibiga ko'ra, ijtimoiy malakalar natijasida yuzaga keladigan ijtimoiy tarkibdir». Insonning o'z-o'zini anglashi borasida yana bir qator mulohazalar bo'lib, uni o'rganishda asosiy fakt shundaki, u oddiy tavsiflar kabi yuzaga kelmaydi, lekin u shaxs tarbiyasining va tarbiyalanganligining muhim omillaridan hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan olib qaraganda, tarbiya shaxsning o'zi va o'z sifatlari to'g'risidagi tasavvurlarning shakllanishi jarayonidir, deb ta'rif berish mumkin. Demak, har bir inson o'zini, o'zligini qanchalik aniq bilsa, tasavvur qila olsa, uning jamiyat me'yorlariga qarshi harakat qilish ehtimoli ham shunchalik kamayadi, shunda u tarbiyalangan bo'lib hisoblanadi.

Z. Freyd nazariyasiga ko'ra «Men»ning tuzilishi

Zigmund Freyd shaxs nazariyasini rivojlantirish barobarida boshqa olimlarning fikrlariga qarshi chiqqan holda, nisbatan boshqacharoq tarzda asoslab bergan. Uning fikriga ko'ra «individ — doimo jamiyat bilan nizoda bo'ladi» deb ta'kidlaydi. Ya'ni «insonning biologik ehtiyojlari (ayniqsa jinsiy ehtiyojlari) jamiyatdagi mavjud madaniyat me'yorlariga zid bo'lib, shaxs o'z ehtiyojlarini qondirish jarayonida bu me'yorlar bilan albatta to'qnash keladi. Z. Freydning klassik psixanaliz nazariyasiga ko'ra, «Men» konsepsiyasi inson psixikasining strukturali komponenti hisoblanadi, boshqacha aytganda, Zigmund Freyd shaxs shakllanishining psixik strukturasini uch asosiy qismga bo'lib ko'rsatadi: 1. Id («U»). Bu shaxsga berilgan tug'ma reflekslar bilan bogliq holda mavjud bo'lgan instinktiv ehtiyojlarning asosi. Rohat olish uchun yo'naltirilgan energiya manbai. «U» organizmning ovqatlanishi va kerakli ehtiyojlarini qondirish funksiyasini bajaradi. 2. Ego («Men»). Insonning atrof-muhitda o'zini tutishini, xulq-atvorini yo'lga solib turadigan funksiyani bajaradi. Ego reallik prinsipi orqali boshqariladi. Masalan, inson och qolganda, Ego uni zaharli mevalarni iste'mol qilishdan asrab qoladi, ya'ni taqiqlab qo'yadi. 3. Superego («Oliy Men»). U ideal ota-ona funksiyasini bajaradi. Superego insonning xulq-atvorini yo'lga solib turadi va otaonalarning standartlariga asosan uning jamiyatda shakllanishiga yordam beradi. Bu uchta komponent bolaning shaxs bo'lib shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Bolalar reallik prinsipiga,

shuningdek, Ego va Superegoning talablariga rioya qilishlari kerak. Ego Superegoning jazolashlari va xatti-harakatlari uchun javobgardir. Shu orqali inson o'z aybini va mag'rur ligini his qiladi. Freyd nazariyasiga kola, jamiyatda tarixan tarkib topgan odatlar, axloqiy prinsiplar, ijtimoiy «senzura»ning mavjudligi tufayli jinsiy mayl to'g'ridan to'g'ri to'siladi. Shuning uchun ham ba'zi kishilarda bu ongsiz tabiiy mayl bilan anglab turilgan vaziyat o'rtasida ichki ruhiy nizo paydo bo'ladi, bunday to'qnashuvlar ba'zan barqaror asab kasalliklariga (nevrozga) olib keladi. Kishilik jamiyatida ko'pchilik kishilarning hayoti davomida bu tabiiy ongsiz mayl energiyasi mehnat faoliyatiga, aqliy va ijodiy faoliyatga qaratiladi va sarf etiladi. Hayotning yuksak sohasiga energiyaning shu tariqa ko'chirilishi sublimatsiya deyiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- 1.Маерс Д. Социальная психология. —М.: Аллель, 2000
- 2.Мокчанцев Р., Мокчанцева А.Социальная психология.Издательства: Сибирское соглашение, Инфра.М.: 2001.
- 3.Семечкин Н.И. Социальная психология на рубеже: история, теория, исследования. —М.: 2001.
- 4.Социальная психология. Учеб. пос. \Под ред. А.И. Журавлева, —М.: 2002.
- 5.V. Karimova. Ijtimoiy psixologiya va amaliyot. —T.: 2009.
- 6.V. Karimova, O. Xayitov. Shaxsning ijtimoiylashuv masalasi.T.: 2007.
- 7.N. Ismoilova, D. Abdullayeva;/ Ijtimoiy psixologiya: o'quv qo'llanma O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.—Toshkent. 2013.-168 b
- 8.Mukhamedova, D. G., & Abdullajanova, D. S. (2020). The actuality of the gender aspect of the manager's constructive interaction in the conflicting situation. *Journal Of Critical Reviews*, 7(12), 228-231.
- 9.Akhmadjonova, S., & Abdullajanova, D. (2023). Socio-Psychological Features Of Family Conflict Resolution. In *Academic International Conference On Multi-Disciplinary Studies And Education* (Vol. 1, No. 6, pp. 101-108).
- 10.Abdullajanova, D., & Raxmonova, Z. (2020). Motivation to succeed, to avoid defeat and the impact of risk preparedness on women's activism and its socio-

psychological factors. *European Journal Of Molecular And Clinical Medicine*, 7(1), 3555-3561.

11. Abdullajanova, D. S. (2023). Socio-psychological criteria for the selection and placement of personnel in management (on the example of women). *Confrencea*, 5(05), 401-411.

12. Abdullajanova, D. S. (2023). Socio-psychological criteria for the selection and placement of personnel in management (on the example of women). *Confrencea*, 5(05), 401-411.

13. Абдуллажанова, Д. С. (2023). ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНЫХ СТЕРЕОТИПОВ В НАПРАВЛЕНИИ ЖЕНСКОЙ АКТИВНОСТИ В УПРАВЛЕНИИ. *ПСИХОЛОГИЯ XXI СТОЛЕТИЯ*.

14. Мухамедова, Д. Г., & Абдуллажанова, Д. С. (2021). СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ КАДРОВОГО РЕЗЕРВА: ФОРМЫ И МЕХАНИЗМЫ ИННОВАЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ. *BEING A MUSIC FAN: FANDOM EFFECTS ON THE PSYCHOLOGICAL WELL-BEING OF ITS PARTICIPANTS*..... 12, 187.

15. Абдулладжанова, Н. Г., Абдугафурова, Д. Г., Якубова, Р. А., Назирова, Э. Р., & Рахмонова, Г. Г. (2020). ПЕРСПЕКТИВЫ ПРИМЕНЕНИЯ ПРОТИВОВОСПАЛИТЕЛЬНЫХ ФАРМАКОЛОГИЧЕСКИХ ПРЕПАРАТОВ. *Universum: химия и биология*, (12-1 (78)), 80-84.

16. Kadirov, K. B., Mullabaeva, N. M., Abdullajanova, D. S., Kurbanovna, A. D., & Abdullaevna, B. S. (2023). A Mobbing Questionnaire In School And An Analysis Of The Results Obtained. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 23(4).

17. Abdulakimovna S. S. Socially Psychological Education of Self-Development Skills in Future Teachers Functions // *International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences*. – 2021. – Т. 1. – №. 5. – С. 231-235

18. Shakarboyeva, S. (2022). БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРДА ЎЗ УСТИДА ИШЛАШ ФАОЛИЯТИНИ ТАРБИЯЛАШНИНГ ИЖТИМОЙ-ПСИХОЛОГИК ЖИҲАТЛАРИ. *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании*, 2(2).

- 19.Shakarboyeva, S. (2021). БЎЛҒУСИ ПЕДАГОГЛАРДА ЎЗ УСТИДА ИШЛАШ ФАОЛИЯТИНИ ТАРБИЯЛАШНИНГ ИЖТИМОЙ-ПСИХОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ. *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании*, (1).
- 20.Shakarboyeva, & O'ktamova, O. (2024). TARBIYASI OG'IR O'SMIRLARNI IJTIMOYLASHTIRISHDA OILA, MAHALLA, TA'LIM MUASSASASI HAMKORLIKLIGINI RIVOJLANTIRISH USULLARI. *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании*, 4(1), 139-147. извлечено от <https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/9555>
- 21.Shakarboyeva, & Qayumov, A. (2024). AUTIZMLI BOLALARNI RIVOJLANTIRISHDA ART TERAPIYA USULLARIDAN FOYDALANISH IMKONYATLARI. *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании*, 4(1), 148-154. извлечено от <https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/9556>
- 22.Мунарова, Р. У. (2016). Камолова Ширин Усаровна, Шакарбоева Шахноза Абдулакимовна, Каршибоева Дилфуза Бурлиевна, & Алимкулов Сирожиддин Олимжон ўғли (2016). *Великие мыслители Средней Азии о воспитании гармоничного и всесторонне развитого поколения. Проблемы педагогики*, (2 (13)), 17-19.
- 23.Abdulakimovna, S. S. (2021). Socially Psychological Education of Self-Development Skills in Future Teachers Functions. *International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences*, 1(5), 231-235.
- 24.Abdulakimovna, S. S. (2022). Social-Psychological Characteristics Of Professional SelfDevelopment Of Future Teachers. *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 14, 138-140.
- 25.Shakarboyeva, S. (2024). TARBIYASI OG'IR O'SMIRLARNI IJTIMOYLASHTIRISHDA OILA, MAHALLA, TA'LIM MUASSASASI HAMKORLIKLIGINI RIVOJLANTIRISH USULLARI. *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании*, 4(1), 139-147.

26. Шакарбоева, Ш. (2024). Бошланғич синфларда чет тили ўзлаштириш ва ўрганишнинг ёшга оид хусусиятлари. *Общество и инновации*, 5(10/S), 286-290.
27. Shakarboyeva, & Qayumov, A. (2024). AUTIZMLI BOLALARNI RIVOJLANTIRISHDA ART TERAPIYA USULLARIDAN FOYDALANISH IMKONYATLARI. *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании*, 4(1), 148-154. извлечено от <https://phys-tech.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/9556>
28. Shahnoza Shakarboyeva, [БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРДА ЎЗ УСТИДА ИШЛАШ ФАОЛИЯТИНИ ТАРБИЯЛАШНИНГ ИЖТИМОЙ-ПСИХОЛОГИК ЖИҲАТЛАРИ](#), *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: Том 2 № 2 (2022): Zamonaviy ta'limda pedagogika va psixologiya fanlari*
29. Shahnoza Shakarboyeva, [РАБОТА НАД СОБОЙ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ КАК КРИТЕРИЙ ПОВЫШЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ](#), *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: № 2 (2021): Журнал педагогики и психологии в современном образовании (октябрь)*
30. Shahnoza Shakarboyeva, Oynisa O'ktamova, [TARBIYASI OG'IR O'SMIRLARNI IJTIMOYLASHTIRISHDA OILA, MAHALLA, TA'LIM MUASSASASI HAMKORLIKLAGINI RIVOJLANTIRISH USULLARI](#), *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: Том 4 № 1 (2024): Zamonaviy ta'limda pedagogika va psixologiya fanlari*
31. Shahnoza Shakarboyeva, [O'SMIRLIK DAVRIDAGI SUITSIDNING KELIB CHIQISH SABABLARI](#), *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: № I (2023): «СОВРЕМЕННАЯ СОЦИАЛЬНАЯ ПСИХОЛОГИЯ: ТРАДИЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ» I - МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ*
32. Shahnoza Shakarboyeva, Гавҳар Худойкулова, [БОШЛАНҒИЧ СИНФЛАРДА ЧЕТ ТИЛИ ЎЗЛАШТИРИШ ВА ЎРГАНИШНИНГ ЁШГА ОИД ХУСУСИЯТЛАРИ](#), *Журнал Педагогики и психологии в современном*

образовании: № I (2023): «СОВРЕМЕННАЯ СОЦИАЛЬНАЯ ПСИХОЛОГИЯ: ТРАДИЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ» I - МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

33.Shahnoza Shakarboyeva, Назира Жасурова, ЎСМИРЛАРДА ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ЎРГАТИШНИНГ ИЖТИМОЙ ПСИХОЛОГИК МАСАЛАЛАРИ, Журнал Педагогикаси ва психологияси в современном образовании: № I (2023): «СОВРЕМЕННАЯ СОЦИАЛЬНАЯ ПСИХОЛОГИЯ: ТРАДИЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ» I - МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

34.Shakarboyeva Shahnoza Abdulakimovna. (2024). Nogiron o'smirlarni ijtimoiylashtirishda oila, mahalla, ta'lim muassasasi o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish usullari. *Diplomatiya, huquq va xalqaro munosabatlar jurnali*, 1 (1), 6–8. <https://semantjournals.com/index.php/JDLIA/article/view/26>

35.Abdullajonova, D. (2025). SOCIO-PSYCHOLOGICAL FACTORS OF MOTIVATION FOR SUCCESS AND THE IMPACT OF RISK ON WOMEN. Журнал Педагогикаси ва психологияси в современном образовании, 5(1), 10-16. извлечено от <https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/10516>

36.Мунарова Раъно Усаровна, Камолова Ширин Усаровна, Шакарбоева Шахноза Абдулакимова, Каршибоева Дилфуза Бурлиевна, & Алимкулов Сирожиддин Олимжон Угли (2016). Великие мыслители Средней Азии о воспитании гармоничного и всесторонне развитого поколения. Проблемы педагогикаси, (2 (13)), 17-19.

37.Ж.Мажидов-. (2023). ЛИДЕРЛИК СИФАТЛАРИНИНГ ГЕНДЕР ПСИХОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ. *Involta Scientific Journal*, 2(4), 293–298. Retrieved from <https://involta.uz/index.php/iv/article/view/540>

38.Shakarboyeva. (2024). БОШЛАНҒИЧ СИНФЛАРДА ЧЕТ ТИЛИ ЎЗЛАШТИРИШ ВА ЎРГАНИШНИНГ ЁШГА ОИД ХУСУСИЯТЛАРИ. Журнал Педагогикаси ва психологияси в современном образовании, 4(3), 9-17. извлечено от <https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/10423>